МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет фізико-математичної та природничої освіти
Кафедра біології та хімії

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь бакалавр

на тему: **РОЗВИТОК КОГНІТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ МУЗИКИ**

Виконала: студентка ІІІ курсу, зу-33 групи
Освітня програма Середня освіта **(**Біологія та здоров’я людини. Хімія).
спеціальності 014.05 Середня освіта
(Біологія та здоров’я людини)
Запорожець Наталія Миколаївна
Науковий керівник: к.б.н., доц.Соболенко Л.Ю.
Рецензент: к.п.н., доц. Декарчук М.В.

Умань – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП		3
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ КОГНІТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	6
	1.1 Фізіологія, види та властивості уваги	6
	1.2. Сутність поняття «когнітивні здібності» у психолого-педагогічній літературі	9
	1.3. Музика як засіб розвитку пізнавальних процесів особистості	11
	1.4. Аналіз сучасних підходів до використання музики у розвитку когнітивної сфери учнів	15
РОЗДІЛ 2	МЕТОДИКА РОЗВИТКУ КОГНІТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ЗАСОБАМИ МУЗИКИ	19
	2.1 Педагогічні умови ефективного використання музики у розвитку когнітивних здібностей учнів	19
	2.2 Використання музично-ритмічних вправ для розвитку уваги, пам’яті та мислення	23
	2.3 Вплив музики на розвиток уяви та креативності учнів під час вивчення біології	25
	2.4 Методичні рекомендації щодо використання музики на уроках біології	29
РОЗДІЛ 3	ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ КОГНІТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ЗАСОБАМИ МУЗИКИ	32
	3.1 Організація та етапи педагогічного дослідження	32
	3.2 Дослідження рівня концентрації уваги та швидкості переробки інформації.	35
ВИСНОВКИ		43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		46
ДОДАТКИ		50

ВСТУП

Сучасний освітній простір України орієнтується не лише на засвоєння учнями системи знань, а й на розвиток їхніх інтелектуальних можливостей, творчого потенціалу та здатності до ефективної пізнавальної діяльності. У зв'язку з цим особливого значення набуває проблема розвитку когнітивних здібностей здобувачів загальної середньої освіти, оскільки саме вони забезпечують успішність навчання, формування критичного мислення, уваги, пам'яті, уяви та здатності до самостійного опрацювання інформації.

В умовах значного інформаційного навантаження, зростання емоційної напруги та швидких змін у сучасному суспільстві актуальним є пошук педагогічних засобів, які б сприяли не лише інтелектуальному розвитку учнів, а й підтримували їхній психоемоційний стан. Одним із таких засобів є музика, яка має комплексний вплив на особистість дитини, активізує пізнавальні процеси, стимулює емоційну сферу та підвищує навчальну мотивацію.

Наукові дослідження у галузі психології, педагогіки та мистецької освіти підтверджують позитивний вплив музики на розвиток уваги, пам'яті, мислення, уяви й креативності учнів. Водночас у сучасній педагогічній практиці недостатньо висвітлено питання цілеспрямованого використання музики як засобу розвитку когнітивних здібностей здобувачів загальної середньої освіти. Це зумовлює необхідність теоретичного обґрунтування та практичного дослідження зазначеної проблеми.

Актуальність дослідження зумовлена потребою впровадження інноваційних та інтегрованих підходів до організації освітнього процесу, які відповідали б концепції Нової української школи та сприяли формуванню гармонійно розвиненої особистості. Саме тому дослідження впливу музики на розвиток когнітивних здібностей учнів є важливим і перспективним напрямом сучасної педагогічної науки та практики.

Мета дослідження: обґрунтувати та дослідити особливості розвитку когнітивних здібностей здобувачів загальної середньої освіти засобами музики.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

1. Проаналізувати літературні джерела з проблеми розвитку когнітивних здібностей здобувачів середньої освіти.
2. Розкрити сутність та структуру когнітивних здібностей здобувачів загальної середньої освіти.
3. Дослідити теоретичні засади впливу музики на розвиток уваги, пам’яті, мислення, уяви та креативності учнів у процесі навчальної діяльності.
4. Експериментально перевірити ефективність використання музики у розвитку когнітивних здібностей здобувачів освіти та проаналізувати динаміку показників уваги, пам’яті, уяви й креативного мислення.

Об’єкт дослідження: розвиток когнітивних здібностей здобувачів загальної середньої освіти.

Предмет дослідження: визначення впливу музики на розвиток когнітивних здібностей учнів.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення психолого-педагогічної та методичної літератури з теми дослідження; емпіричні: педагогічне спостереження, бесіди, анкетування, тестування, педагогічний експеримент; методи обробки результатів дослідження: кількісний та якісний аналіз отриманих даних.

Теоретичне значення роботи полягає у систематизації наукових підходів до проблеми розвитку когнітивних здібностей здобувачів загальної середньої освіти та обґрунтуванні можливостей використання музики як ефективного педагогічного засобу розвитку пізнавальної сфери учнів.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання розроблених методичних рекомендацій, музичних вправ і форм роботи у

практиці закладів загальної середньої освіти, а також у діяльності вчителів з метою розвитку когнітивних здібностей учнів.

Апробація результатів дослідження. Матеріали кваліфікаційного дослідження обговорювалися на засіданні кафедри біології та хімії факультету фізико-математичної та природничої освіти Уманського національного університету. Основні положення дослідження, результати експериментальної роботи та висновки отримали схвальну оцінку викладачів кафедри й були рекомендовані до впровадження в освітню практику закладів загальної середньої освіти.

За результатами досліджень опубліковано тези: Соболенко Л.Ю., Запорожець Н.М. Музика і когнітивні процеси: розвиток уваги в освітньому середовищі. *Природничі науки в системі освіти* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конференції (м. Умань, 5 травня 2026 р.). С. 169-171. URL: https://pgf.udpu.edu.ua/wpcontent/uploads/2026/05pdf

Структура роботи. Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел (35 найменування) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 54 сторінки. Основний зміст роботи викладено на 45 сторінках. Робота містить таблиці і рисунки.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ КОГНІТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1 Фізіологія, види та властивості уваги

Увага є одним із ключових пізнавальних процесів, що забезпечує ефективне функціонування психіки людини. Вона виступає своєрідним «фільтром» інформації, який дозволяє відбирати найбільш значущі стимули з навколишнього середовища та концентрувати на них психічну діяльність. Без уваги неможливі повноцінне сприйняття, мислення, запам’ятовування та навчання. У сучасній психології увага розглядається не як окремий самостійний процес, а як організуючий механізм усіх психічних функцій.

Фізіологічною основою уваги є складна система нервових процесів, що відбуваються у корі головного мозку та підкіркових структурах. Центральну роль у регуляції уваги відіграє ретикулярна формація стовбура мозку, яка виконує функцію «енергетичного фільтра». Вона регулює рівень активності кори великих півкуль, визначаючи стан бадьорості, готовності до сприйняття інформації та реакції на подразники [29].

Важливе значення має також лобова кора головного мозку, яка відповідає за довільну увагу, постановку цілей і контроль поведінки. Саме завдяки її функціонуванню людина здатна свідомо спрямовувати увагу на певний об’єкт, ігноруючи інші стимули. Тім’яні ділянки кори беруть участь у просторовій орієнтації та переключенні уваги, а скроневі – у процесах обробки слухової інформації.

Значну роль у регуляції уваги відіграє також лімбічна система, яка пов’язана з емоційною сферою. Емоційно значущі стимули автоматично привертають увагу, що пояснює її мимовільний характер у багатьох ситуаціях.

Наприклад, гучний звук або яскравий об’єкт швидко викликають орієнтовну реакцію навіть без свідомого контролю.

З фізіологічної точки зору увага пов’язана з процесами в корі головного мозку. Вчення І. П. Павлова про вищу нервову діяльність пояснює увагу як прояв домінантного осередку збудження, який пригнічує інші менш значущі нервові процеси. Це дозволяє організму зосередитися на одному стимулі або діяльності.

З психологічної точки зору увага визначається як спрямованість і зосередженість психічної діяльності на певному об’єкті. Вона забезпечує вибірковість психічних процесів і підвищує ефективність пізнання. Увага не має власного змісту, але завжди супроводжує інші психічні процеси – сприйняття, пам’ять, мислення.

Основними характеристиками уваги є її активність, вибірковість та регулятивна функція. Вона дозволяє людині адаптуватися до змін зовнішнього середовища, швидко реагувати на важливі події та контролювати власну діяльність.

Виділяють кілька основних видів уваги: мимовільну, довільну та післядовільну [29].

Мимовільна увага виникає без свідомого наміру людини. Вона зумовлена зовнішніми подразниками, які мають високу інтенсивність, новизну або емоційну значущість. Наприклад, різкий звук, яскраве світло або незвичний об’єкт автоматично привертають увагу. Цей вид уваги є вродженим і відіграє важливу роль у виживанні організму.

Довільна увага є свідомо керованою і виникає внаслідок постановки мети. Вона потребує вольових зусиль і характерна для навчальної, трудової та іншої цілеспрямованої діяльності. Наприклад, учень, який свідомо зосереджується на поясненні вчителя, використовує саме довільну увагу. Її розвиток пов’язаний із формуванням самоконтролю та вольових якостей особистості.

Післядовільна увага виникає на основі довільної, але не потребує значних вольових зусиль. Вона з'являється тоді, коли діяльність стає цікавою і захоплюючою. Наприклад, учень спочатку змушує себе вивчати тему, але згодом процес навчання викликає інтерес і увага підтримується природно.

Увага характеризується низкою властивостей, які визначають її якість і ефективність.

Спрямованість уваги означає вибір об'єкта, на якому концентрується психічна діяльність. Людина завжди виділяє певну інформацію з усього потоку стимулів.

Концентрація – це ступінь зосередженості на об'єкті. Високий рівень концентрації дозволяє глибоко опрацьовувати інформацію та не відволікатися на сторонні подразники.

Стійкість уваги – це здатність тривалий час утримувати її на одному об'єкті або виді діяльності. Вона особливо важлива у навчальному процесі, де необхідна тривала розумова робота.

Переключення уваги – це здатність швидко змінювати об'єкт зосередження. Воно необхідне для адаптації до змін у діяльності та ефективного виконання багатозадачних процесів.

Розподіл уваги – це можливість одночасно утримувати в полі уваги кілька об'єктів або виконувати декілька дій. Наприклад, водій керує автомобілем і одночасно стежить за дорожньою ситуацією.

Обсяг уваги визначає кількість об'єктів, які людина може сприймати одночасно. Цей показник залежить від індивідуальних особливостей та тренованості.

Увага розвивається поступово в процесі вікового становлення особистості. У дітей раннього віку переважає мимовільна увага, яка залежить від зовнішніх стимулів. У шкільному віці активно формується довільна увага, що пов'язано з навчальною діяльністю та розвитком вольових якостей [4, 6].

У підлітковому віці відбувається подальше вдосконалення всіх властивостей уваги, зокрема її стійкості та переключення. Важливу роль у цьому процесі відіграє навчання, тренування когнітивних функцій і розвиток мотиваційної сфери.

Увага є ключовим фактором успішного навчання. Вона забезпечує ефективне сприйняття навчального матеріалу, його осмислення та запам’ятовування. Недостатній розвиток уваги призводить до зниження успішності, швидкої втомлюваності та труднощів у засвоєнні знань.

У сучасній педагогіці особлива увага приділяється розвитку довільної та післядовільної уваги через використання інтерактивних методів навчання, ігрових технологій та проблемного навчання. Це дозволяє підвищити інтерес учнів і покращити якість засвоєння матеріалу.

Таким чином, увага є складним психофізіологічним процесом, що має важливе значення для всіх сфер життєдіяльності людини. Її фізіологічною основою є робота кори головного мозку, ретикулярної формації та лімбічної системи. У психологічному аспекті увага поділяється на мимовільну, довільну та післядовільну, кожна з яких виконує свою функцію. Основні властивості уваги – спрямованість, концентрація, стійкість, переключення, розподіл і обсяг визначають її ефективність у пізнавальній діяльності.

1.2 Сутність поняття «когнітивні здібності» у психолого-педагогічній літературі

У сучасній психолого-педагогічній науці проблема розвитку когнітивних здібностей особистості є однією з найактуальніших, оскільки саме рівень розвитку пізнавальної сфери значною мірою визначає успішність навчальної діяльності, здатність до творчого мислення, саморозвитку та адаптації до змінних умов суспільства. Особливого значення це питання набуває в умовах

реформування освіти та впровадження компетентнісного підходу в освітній процес.

Термін «когнітивний» походить від латинського слова *cognitio* – пізнання, знання. У широкому розумінні когнітивні здібності розглядаються як сукупність психічних процесів та інтелектуальних можливостей людини, що забезпечують пізнання навколишнього світу, опрацювання інформації, її запам'ятовування, осмислення та використання у практичній діяльності. До структури когнітивних здібностей зазвичай відносять увагу, пам'ять, мислення, сприймання, уяву, мовлення та здатність до навчання.

У психолого-педагогічній літературі відсутній єдиний підхід до трактування поняття «когнітивні здібності». Дослідники часто використовують як синонімічні поняття «розумові здібності», «пізнавальні здібності», «інтелектуальні здібності» або «ментальні здібності». У наукових працях зазначається, що когнітивні здібності охоплюють систему психічних механізмів, які забезпечують процеси отримання, обробки та збереження інформації.

Значний внесок у розвиток теорії когнітивного розвитку зробив Л. С. Виготський. Учений підкреслював провідну роль навчання у психічному розвитку дитини та обґрунтував концепцію «зони найближчого розвитку», відповідно до якої розвиток когнітивної сфери відбувається у процесі соціальної взаємодії та навчальної діяльності. На думку дослідника, навчання повинно випереджати розвиток і стимулювати формування нових психічних функцій [2].

Важливе значення для розуміння сутності когнітивних здібностей мають праці Ж. Піаже, який розглядав когнітивний розвиток як послідовний процес формування інтелектуальних структур. Учений довів, що розвиток мислення дитини відбувається через процеси асиміляції та акомодації, завдяки яким особистість адаптується до навколишнього середовища [13].

Український психолог Г. С. Костюк розглядав психічний розвиток особистості як активний процес взаємодії внутрішніх і зовнішніх чинників.

Науковець наголошував, що розвиток пізнавальних здібностей учнів залежить від організації навчальної діяльності, індивідуального підходу та активної діяльності самої особистості [8].

У сучасних дослідженнях когнітивні здібності трактуються як інтегрована система інтелектуальних умінь і психічних процесів, що забезпечують ефективність пізнавальної діяльності особистості. Зокрема, Н. С. Шолохова визначає структуру когнітивних умінь через організаційний, операційний, комунікативний та змістовний компоненти, які взаємопов’язані між собою та забезпечують успішність навчання [30, 31].

Сучасні науковці також акцентують увагу на тому, що розвиток когнітивних здібностей тісно пов’язаний із пізнавальною активністю учнів, їхньою мотивацією до навчання та здатністю до творчої діяльності [22]. Когнітивний розвиток передбачає не лише накопичення знань, а й формування вмінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові зв’язки та застосовувати знання у нових ситуаціях [3, 31].

Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури дає підстави стверджувати, що когнітивні здібності є складним багатокомпонентним утворенням, яке охоплює основні психічні процеси та інтелектуальні механізми пізнання. Їх розвиток є важливою умовою успішного навчання, формування творчої особистості та ефективної соціалізації здобувачів загальної середньої освіти. Саме тому проблема розвитку когнітивних здібностей учнів потребує комплексного підходу та пошуку ефективних педагогічних засобів, одним із яких виступає музичне мистецтво.

1.3 Музика як засіб розвитку пізнавальних процесів особистості

У сучасній педагогічній науці музика розглядається не лише як вид мистецтва чи засіб естетичного виховання, а і як потужний чинник інтелектуального, емоційного та психічного розвитку особистості. Особливого

значення музика набуває у контексті розвитку пізнавальних процесів здобувачів загальної середньої освіти, оскільки її вплив поширюється на всі основні компоненти когнітивної сфери: увагу, пам’ять, мислення, уяву, мовлення та сприймання [1].

Проблема впливу музики на психічний розвиток особистості досліджувалася багатьма українськими та зарубіжними науковцями. У працях Л. Масол, О. Ростовського, Г. Падалки, О. Рудницької, А. Козир [14, 15, 18, 19, 23] та інших музичне мистецтво визначається як ефективний засіб гармонійного розвитку дитини, формування її інтелектуальної та емоційної культури. Науковці наголошують, що музика здатна активізувати психічні процеси, стимулювати пізнавальну активність та сприяти формуванню творчого мислення особистості.

Музика має особливий вплив на розвиток уваги учнів. У процесі слухання музичних творів, виконання пісень або музично-ритмічних вправ дитина навчається концентруватися, виділяти головне, розпізнавати зміни темпу, ритму, динаміки та інтонації. Такі види діяльності сприяють формуванню довільної уваги, підвищують рівень зосередженості та здатність тривалий час утримувати увагу на певному об’єкті. За твердженням О. Ростовського, музичне сприймання вимагає активної розумової діяльності, оскільки учень повинен не лише чути музичний твір, а й аналізувати його емоційний зміст, характер та художні образи [15, 19].

Важливу роль музика відіграє у розвитку пам’яті. У процесі музичної діяльності активізуються різні види пам’яті: слухова, емоційна, образна, рухова та словесно-логічна. Запам’ятовування мелодій, ритмічних малюнків, текстів пісень, музичних термінів і послідовності звуків позитивно впливає на загальний рівень мнемічної діяльності учнів. Дослідники зазначають, що систематичні музичні заняття сприяють покращенню короткочасної та

довготривалої пам’яті, а також підвищують швидкість опрацювання інформації [16].

Особливе значення музика має для розвитку мислення. Музична діяльність стимулює аналітичні та синтетичні операції мислення, оскільки під час аналізу музичного твору учні навчаються порівнювати, узагальнювати, визначати причинно-наслідкові зв’язки, встановлювати закономірності та робити висновки. Г. Падалка підкреслює, що музичне мистецтво сприяє розвитку образного, асоціативного та творчого мислення, формує здатність до нестандартного бачення проблем і пошуку оригінальних рішень [19].

Крім того, музика стимулює розвиток уяви та творчих здібностей особистості. Сприймання музичних образів викликає в учнів різноманітні асоціації, емоції та переживання, що активізує процеси фантазування та творчого мислення. Під час музично-творчої діяльності, імпровізації, створення ритмічних композицій чи музичного супроводу учні вчаться самостійно генерувати нові ідеї, розвивати художньо-образне мислення та креативність [14, 23].

Музика також позитивно впливає на розвиток мовлення та комунікативних умінь. Виконання пісень сприяє розвитку дикції, інтонаційної виразності, правильного дихання та артикуляції. Завдяки музичній діяльності збагачується словниковий запас учнів, удосконалюється мовленнєва культура та формується емоційна виразність мовлення. Л. Масол наголошує, що інтеграція музики з іншими видами мистецтва та навчальними предметами сприяє комплексному розвитку особистості та активізації міжпредметних зв’язків [14].

Науковці також звертають увагу на взаємозв’язок музики та емоційної сфери особистості. Музика впливає на емоційний стан учнів, допомагає знімати психоемоційне напруження, створює позитивний емоційний фон для навчальної діяльності. Позитивні емоції, що виникають у процесі музичної діяльності,

сприяють підвищенню мотивації до навчання, активізують інтерес до пізнання та стимулюють інтелектуальну активність школярів [23, 27].

Важливим аспектом є використання музики у процесі інтегрованого навчання. Сучасна освіта орієнтується на міжпредметну інтеграцію, що дає можливість поєднувати музичне мистецтво з літературою, історією, образотворчим мистецтвом, математикою та іншими дисциплінами [15]. Такий підхід сприяє формуванню цілісної картини світу, розвитку критичного мислення та пізнавальної активності учнів.

Особливого значення музика набуває в умовах Нової української школи, де одним із пріоритетних напрямів є формування ключових компетентностей та розвиток творчого потенціалу учнів [17]. Музичне мистецтво створює сприятливі умови для розвитку емоційного інтелекту, креативності, навичок комунікації та співпраці, що є важливими складниками сучасної освіти.

Сучасні дослідження також доводять позитивний вплив музики на нейропсихологічний розвиток дитини. Під час музичної діяльності активізуються різні ділянки головного мозку, що відповідають за мовлення, пам’ять, координацію рухів, емоції та мислення. Це свідчить про комплексний характер впливу музики на розвиток особистості та її пізнавальної сфери [18].

Отже, музика є важливим засобом розвитку пізнавальних процесів особистості. Вона позитивно впливає на увагу, пам’ять, мислення, уяву, мовлення та емоційну сферу учнів, стимулює їхню пізнавальну активність і творчий потенціал. Використання музики в освітньому процесі сприяє гармонійному розвитку особистості здобувачів загальної середньої освіти та підвищенню ефективності навчальної діяльності.

1.4 Аналіз сучасних підходів до використання музики у розвитку когнітивної сфери учнів

Сучасний етап розвитку освіти характеризується посиленням уваги до проблеми формування інтелектуально розвиненої, творчої та компетентної особистості. У зв'язку з цим особливого значення набуває пошук ефективних засобів розвитку когнітивної сфери учнів. Одним із таких засобів є музичне мистецтво, яке завдяки своїй емоційно-образній природі має значний вплив на психічний, інтелектуальний та особистісний розвиток дитини [18, 19].

У сучасній психолого-педагогічній літературі проблема використання музики у розвитку когнітивної сфери учнів розглядається у межах кількох наукових підходів: когнітивного, діяльнісного, компетентнісного, особистісно орієнтованого, інтегративного та арт-терапевтичного. Кожен із цих підходів визначає особливості організації музичної діяльності та її впливу на пізнавальні процеси особистості.

Одним із провідних є когнітивний підхід, відповідно до якого музика розглядається як засіб розвитку пізнавальних процесів: уваги, пам'яті, мислення, уяви та мовлення. Представники цього підходу стверджують, що музична діяльність стимулює інтелектуальну активність учнів, сприяє формуванню навичок аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення. Так, Г. Падалка зазначає, що музичне мистецтво активізує образне та асоціативне мислення, формує здатність до емоційного й інтелектуального осмислення інформації [19].

У межах когнітивного підходу музика розглядається як особливий вид інформації, що сприймається не лише емоційно, а й інтелектуально. Учні в процесі слухання музичних творів навчаються аналізувати музичний образ, визначати характер мелодії, темп, ритм, динаміку, а також співвідносити музичні явища з життєвими ситуаціями та власним емоційним досвідом. Така

діяльність активізує процеси осмислення, інтерпретації та узагальнення інформації.

Важливе місце у сучасній педагогіці займає діяльнісний підхід, який базується на положеннях про те, що розвиток особистості відбувається у процесі активної діяльності. У контексті музичного навчання це означає залучення учнів до різних видів музичної діяльності: слухання музики, співу, музично-ритмічних рухів, гри на музичних інструментах, імпровізації та творчих завдань. Саме активна участь учнів у музичній діяльності забезпечує ефективний розвиток їхніх когнітивних здібностей [20, 21]

Музична діяльність сприяє розвитку аналітичного мислення, уваги та пам’яті, оскільки вимагає від учнів постійного контролю, координації дій, сприйняття та відтворення музичної інформації. Особливе значення мають музично-ритмічні вправи, які розвивають здатність до концентрації уваги, швидкість реакції та координацію рухів [27].

Сучасна освіта також орієнтується на компетентнісний підхід, відповідно до якого головним результатом навчання є формування ключових компетентностей особистості. У цьому контексті музика виступає засобом розвитку не лише мистецької, а й загальнокультурної, комунікативної, інформаційної та соціальної компетентностей учнів. Л. Масол підкреслює, що музичне мистецтво сприяє формуванню емоційного інтелекту, критичного мислення, креативності та здатності до самовираження [14, 15].

Однією з особливостей компетентнісного підходу є інтеграція музики з іншими навчальними дисциплінами. Інтегроване навчання дозволяє поєднувати музичне мистецтво з літературою, історією, математикою, образотворчим мистецтвом та природничими науками. Такий підхід сприяє формуванню цілісної картини світу, розвитку міжпредметного мислення та пізнавальної активності учнів. Наприклад, використання музики на уроках літератури

допомагає глибше зрозуміти художній образ, а музично-математичні вправи сприяють розвитку логічного мислення та ритмічного сприймання [12].

Особливої уваги у сучасній педагогіці набуває особистісно орієнтований підхід, який передбачає врахування індивідуальних особливостей, інтересів і здібностей кожного учня. У процесі музичної діяльності створюються умови для самовираження, творчої реалізації та емоційного розвитку особистості. Музика допомагає учням проявляти власні емоції, розвивати впевненість у собі та позитивну мотивацію до навчання [1].

На думку І. Беха, особистісно орієнтоване навчання передбачає розвиток внутрішнього світу дитини, її творчого потенціалу та емоційної культури [1]. Саме музичне мистецтво створює сприятливі умови для розвитку емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу та активізації пізнавальної діяльності учнів.

У сучасних дослідженнях також широко застосовується арт-терапевтичний підхід до використання музики у розвитку когнітивної сфери школярів. Музикотерапія використовується як засіб покращення психоемоційного стану дітей, зниження рівня тривожності, розвитку уваги та пам’яті. Науковці доводять, що музика позитивно впливає на нервову систему, сприяє гармонізації психічного стану та активізації мозкової діяльності [16].

Музикотерапевтичні методики особливо ефективні у роботі з дітьми молодшого шкільного віку, оскільки музика допомагає зняти емоційне напруження, підвищити працездатність та сформувати позитивну мотивацію до навчальної діяльності. Прослуховування класичної музики, виконання ритмічних вправ та музична імпровізація позитивно впливають на розвиток концентрації уваги та емоційної стабільності учнів [16].

У сучасній освіті активно впроваджуються інтерактивні технології навчання, що також впливає на розвиток нових підходів до використання музики в освітньому процесі. Використання мультимедійних презентацій,

інтерактивних музичних програм, творчих проєктів та колективних форм роботи підвищує інтерес учнів до музичного мистецтва та стимулює їхню пізнавальну активність [20, 21].

Особливого значення набувають інтерактивні методи навчання, які сприяють активній взаємодії учнів у процесі музичної діяльності. Робота у групах, музичні ігри, імпровізація та колективне виконання музичних творів розвивають комунікативні здібності, критичне мислення та вміння співпрацювати [21].

Сучасні дослідники наголошують, що музика має комплексний вплив на когнітивну сферу особистості. Вона сприяє розвитку не лише окремих психічних процесів, а й формує загальну культуру мислення, емоційний інтелект, здатність до творчого самовираження та саморозвитку [18]. Саме тому музичне мистецтво розглядається як важливий компонент сучасної освіти та ефективний засіб формування гармонійно розвиненої особистості.

Отже, аналіз сучасних підходів до використання музики у розвитку когнітивної сфери учнів свідчить про значний потенціал музичного мистецтва у формуванні пізнавальних процесів особистості. Когнітивний, діяльнісний, компетентнісний, особистісно орієнтований та арт-терапевтичний підходи взаємодоповнюють один одного та створюють умови для комплексного розвитку учнів. Використання музики в освітньому процесі сприяє розвитку уваги, пам’яті, мислення, уяви, творчих здібностей та емоційної сфери школярів, що відповідає сучасним вимогам освіти та потребам розвитку особистості.

РОЗДІЛ 2
МЕТОДИКА РОЗВИТКУ КОГНІТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ЗАСОБАМИ МУЗИКИ

2.1. Педагогічні умови ефективного використання музики у розвитку когнітивних здібностей учнів

У сучасних умовах реформування освіти особливого значення набуває проблема створення ефективних педагогічних умов для всебічного розвитку особистості учня. Одним із важливих напрямів сучасної педагогіки є використання музичного мистецтва як засобу розвитку когнітивних здібностей здобувачів загальної середньої освіти. Музика має потужний вплив на емоційну, інтелектуальну та мотиваційну сфери особистості, активізує пізнавальні процеси та сприяє формуванню творчого мислення [4].

Ефективність розвитку когнітивних здібностей учнів засобами музики значною мірою залежить від правильно організованих педагогічних умов. У психолого-педагогічній літературі педагогічні умови розглядаються як сукупність факторів, методів, форм і засобів організації освітнього процесу, які забезпечують досягнення поставленої мети навчання та виховання. Саме створення сприятливого освітнього середовища забезпечує ефективне використання музичного мистецтва у розвитку уваги, пам’яті, мислення, уяви та творчих здібностей учнів [22].

Однією з основних педагогічних умов є створення позитивної емоційної атмосфери під час музичної діяльності. Науковці підкреслюють, що позитивні емоції сприяють активізації пізнавальної діяльності, підвищують мотивацію до навчання та покращують процес засвоєння інформації. Музика безпосередньо впливає на емоційний стан дитини, допомагає знижувати рівень психоемоційного напруження та створює сприятливі умови для інтелектуальної

активності. Л. Масол зазначає, що емоційне переживання музики є важливою умовою формування творчого та образного мислення школярів [14].

Наступною важливою педагогічною умовою є активне залучення учнів до різних видів музичної діяльності. Розвиток когнітивних здібностей відбувається найбільш ефективно тоді, коли учні не лише пасивно сприймають музичні твори, а й беруть участь у співі, музично-ритмічних рухах, імпровізації, грі на музичних інструментах, творчих завданнях та музичних іграх. Така діяльність активізує увагу, пам’ять, координацію рухів, аналітичне мислення та уяву. Музична діяльність має бути систематичною та різноманітною, оскільки лише за умов постійної практики формується здатність до усвідомленого музичного сприймання, аналізу та творчої інтерпретації музичних образів. Залучення учнів до активної музичної діяльності сприяє розвитку довільної уваги, здатності до концентрації та стійкості пізнавальних процесів [18].

Важливою педагогічною умовою є врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів. Ефективність використання музики у розвитку когнітивної сфери залежить від добору музичного матеріалу, методів та форм роботи відповідно до вікових можливостей дітей [29, 31]. Молодші школярі краще сприймають музично-ритмічні ігри, рухливі вправи та емоційно насичені музичні твори, тоді як учні середнього та старшого шкільного віку здатні до більш глибокого аналізу музичних композицій та творчої інтерпретації музичних образів.

Індивідуальний підхід передбачає врахування музичних здібностей, рівня підготовки, інтересів та психологічних особливостей кожного учня. Особистісно орієнтоване навчання створює умови для самореалізації учнів, розвитку їхніх творчих здібностей та позитивної мотивації до навчання. І. Бех підкреслює, що розвиток особистості можливий лише за умов гуманістичної взаємодії між учителем та учнем, що ґрунтується на повазі до індивідуальності дитини [27].

Суттєвою педагогічною умовою є інтеграція музики з іншими навчальними дисциплінами. Інтегроване навчання сприяє формуванню міжпредметних зв'язків, розвитку логічного та асоціативного мислення, пізнавальної активності та творчої уяви учнів. Використання музики на уроках літератури, історії, іноземної мови чи образотворчого мистецтва дозволяє створювати цілісне уявлення про навчальний матеріал та активізувати різні види сприймання інформації.

Наприклад, музичний супровід під час вивчення художніх творів допомагає учням краще зрозуміти емоційний зміст літературного образу, а використання ритмічних вправ на уроках математики сприяє розвитку логічного мислення та концентрації уваги [31]. Інтеграція мистецьких дисциплін також позитивно впливає на розвиток емоційного інтелекту та творчої активності школярів.

Однією з важливих умов є використання інтерактивних методів навчання у процесі музичної діяльності. Сучасна педагогіка орієнтується на активну взаємодію учнів у процесі навчання, що сприяє розвитку комунікативних навичок, критичного мислення та творчих здібностей. До таких методів належать музичні ігри, робота в групах, творчі проєкти, дискусії, імпровізація та колективне виконання музичних творів [4, 12].

Інтерактивні технології сприяють формуванню позитивної мотивації до навчання та підвищують пізнавальну активність учнів [21]. У процесі спільної музичної діяльності школярі навчаються співпрацювати, висловлювати власну думку, аналізувати результати діяльності та творчо підходити до розв'язання завдань.

Не менш важливою педагогічною умовою є використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у музичному навчанні. Мультимедійні презентації, електронні музичні інструменти, інтерактивні музичні програми та онлайн-ресурси підвищують інтерес учнів до музичного

мистецтва та створюють додаткові можливості для розвитку когнітивних здібностей [22]. Використання цифрових технологій дозволяє поєднувати слухове, візуальне та практичне сприймання інформації, що позитивно впливає на ефективність навчання.

Важливу роль у розвитку когнітивної сфери учнів відіграє професійна компетентність учителя музичного мистецтва. Педагог повинен володіти сучасними методиками музичного навчання, творчо підходити до організації освітнього процесу, створювати ситуації успіху та підтримувати інтерес учнів до музичної діяльності. А. Козир зазначає, що професійна майстерність учителя музики полягає у здатності поєднувати мистецьку, педагогічну та психологічну підготовку з метою гармонійного розвитку особистості школяра [7].

Важливим чинником ефективного розвитку когнітивних здібностей є також систематичність та послідовність музичного навчання. Регулярне використання музичних вправ, слухання музики та творчих завдань сприяє поступовому розвитку уваги, пам’яті, мислення та уяви учнів. Систематична музична діяльність позитивно впливає на загальний інтелектуальний розвиток дитини та формує стійкий інтерес до пізнавальної діяльності [7].

Отже, ефективне використання музики у розвитку когнітивних здібностей учнів можливе за умови створення відповідного педагогічного середовища. До основних педагогічних умов належать: створення позитивної емоційної атмосфери, активне залучення учнів до різних видів музичної діяльності, врахування вікових та індивідуальних особливостей школярів, інтеграція музики з іншими навчальними дисциплінами, використання інтерактивних та інформаційно-комунікаційних технологій, а також високий рівень професійної підготовки вчителя. Комплексне дотримання зазначених умов сприяє ефективному розвитку пізнавальних процесів, творчого мислення та гармонійного розвитку особистості учнів.

2.2 Використання музично-ритмічних вправ для розвитку уваги, пам’яті та мислення

Музично-ритмічні вправи є важливим засобом розвитку пізнавальних процесів учнів у сучасному освітньому процесі. Вони поєднують елементи музики, руху, координації та емоційного сприймання, що забезпечує комплексний вплив на психічний розвиток особистості. У педагогічній та психологічній науці музично-ритмічна діяльність розглядається як ефективний засіб активізації уваги, розвитку пам’яті, мислення, координації рухів та творчих здібностей учнів [26, 19].

Музично-ритмічні вправи сприяють розвитку уваги, оскільки під час виконання рухів під музику учні повинні одночасно слухати музичний супровід, контролювати власні дії, реагувати на зміну темпу, ритму та характеру музики. Така діяльність активізує концентрацію уваги, підвищує швидкість переключення між різними видами діяльності та формує стійкість уваги. Особливо важливими музично-ритмічні вправи є для учнів середнього шкільного віку, оскільки саме у цей період відбувається інтенсивний розвиток довільної уваги [27].

Ефективними для розвитку уваги є вправи на повторення ритмічних малюнків, синхронне виконання рухів, плескання у долоні відповідно до музичного ритму, зміна рухів за сигналом учителя або музики. Наприклад, учням пропонується повторити заданий ритм за допомогою плескання, тупотіння чи гри на шумових інструментах. Такі вправи розвивають здатність швидко реагувати на звукові сигнали та підтримувати концентрацію протягом певного часу [9].

Важливу роль музично-ритмічні вправи відіграють у розвитку пам’яті. Під час музично-ритмічної діяльності учні запам’ятовують послідовність рухів, ритмічні структури, музичні фрази та темпові зміни. Це сприяє розвитку слухової, рухової та емоційної пам’яті. Дослідники зазначають, що поєднання

музики та руху активізує роботу обох півкуль головного мозку, завдяки чому процес запам’ятовування стає більш ефективним [4].

Для розвитку пам’яті доцільно використовувати вправи на відтворення ритмічних послідовностей, музично-рухові комбінації, ритмічні диктанти та танцювальні елементи. Наприклад, учитель демонструє певний ритмічний малюнок або рухову комбінацію, а учні повинні відтворити її через деякий час. Такі вправи розвивають оперативну пам’ять, здатність до відтворення інформації та координацію рухів.

Музично-ритмічні вправи також позитивно впливають на розвиток мислення. Під час аналізу ритмічних структур, визначення характеру музики та виконання творчих завдань учні вчаться порівнювати, узагальнювати, аналізувати та знаходити логічні зв’язки. Музично-ритмічна діяльність стимулює розвиток образного, асоціативного та творчого мислення, а також формує здатність до імпровізації та самовираження [9].

Особливо ефективними для розвитку мислення є вправи на створення власних ритмічних композицій, імпровізацію рухів під музику, поєднання музичних і рухових образів, а також вправи на визначення настрою та емоційного змісту музичного твору. Такі завдання сприяють розвитку креативності, уяви та самостійності учнів [25].

У середній та старшій школі музично-ритмічні вправи можуть використовуватися не лише на уроках музичного мистецтва, а й під час інтегрованого навчання, виховних заходів, позакласної роботи та психологічних тренінгів. Використання сучасної музики, елементів танцю, ритмічних ігор та інтерактивних вправ підвищує мотивацію учнів до навчання та сприяє створенню позитивної емоційної атмосфери на уроці [23].

Значний потенціал мають музично-ритмічні вправи у розвитку міжпівкульної взаємодії та координації рухів. Виконання синхронних та асиметричних рухів під музичний супровід активізує роботу мозку, покращує

просторове мислення та сприяє розвитку нейропсихологічних процесів [13]. Саме тому музично-ритмічні вправи часто використовуються у сучасних методиках арттерапії, нейропедагогіки та здоров'язбережувальних технологіях.

Отже, використання музично-ритмічних вправ у освітньому процесі є ефективним засобом розвитку уваги, пам'яті та мислення учнів. Поєднання музики, руху та творчої діяльності забезпечує комплексний вплив на когнітивну сферу особистості, активізує пізнавальну діяльність та сприяє гармонійному розвитку учнів середньої і старшої школи.

2.3. Вплив музики на розвиток уяви та креативності учнів під час вивчення біології

У сучасній педагогічній науці дедалі більшої актуальності набуває проблема інтеграції мистецьких засобів у природничо-наукові дисципліни, зокрема у викладання біології. Одним із ефективних засобів такої інтеграції є використання музики як стимулятора когнітивної та творчої активності учнів. Дослідження в галузі педагогічної психології та нейроосвіти свідчать, що музика має значний потенціал у розвитку уяви, креативності, асоціативного мислення та емоційного інтелекту [14].

З позицій сучасного компетентнісного підходу, навчання біології не обмежується засвоєнням фактологічних знань, а передбачає формування цілісного наукового світогляду, здатності до інтерпретації природних явищ, моделювання біологічних процесів і творчого розв'язання навчальних проблем. Саме тому використання музики як емоційно-образного стимулу сприяє поглибленню міжпредметних зв'язків та активізації пізнавальної діяльності учнів.

Музика як фактор розвитку уяви у процесі навчання біології

Уява є базовим психічним процесом, який забезпечує формування нових образів на основі знань і попереднього досвіду. У процесі вивчення біології уява виконує особливо важливу функцію, оскільки дозволяє учням уявляти мікроскопічні процеси (клітинний поділ, синтез білка, фотосинтез), які неможливо безпосередньо спостерігати [5].

Музика в даному контексті виступає як засіб образного моделювання біологічних явищ. Під час прослуховування музичних творів у класі учні створюють внутрішні візуальні образи, які можуть бути пов’язані з темпом, динамікою, ритмом або емоційним характером музики. Наприклад, спокійна плавна музика може асоціюватися з процесами гомеостазу або рухом рідин у рослинних тканинах, тоді як динамічна музика – з активними біологічними процесами, такими як нервові імпульси чи м’язова діяльність [10].

Таке поєднання слухових і візуальних уявлень сприяє розвитку синестетичного сприйняття, яке є важливим компонентом творчої уяви. Дослідження показують, що інтеграція різних сенсорних каналів під час навчання активізує асоціативні зв’язки у корі головного мозку, що сприяє глибшому розумінню навчального матеріалу [20].

Крім того, музика стимулює розвиток емоційно-образної уяви, що особливо важливо під час вивчення складних біологічних систем. Учні не просто запам’ятовують факти, а формують цілісні образи екосистем, організмів або клітинних структур, що значно підвищує якість засвоєння знань.

Вплив музики на розвиток креативності учнів. Креативність у навчанні біології проявляється у здатності учнів до нестандартного мислення, формування гіпотез, моделювання біологічних процесів та пошуку альтернативних пояснень явищ. За сучасними психологічними підходами, креативність включає такі компоненти, як дивергентне мислення, гнучкість

інтелектуальних операцій, оригінальність і здатність до асоціативних зв’язків [27, 35].

Музика, як складне емоційно-інтонаційне мистецтво, створює умови для активізації цих компонентів. Зокрема, дослідження доводять, що прослуховування музики може позитивно впливати на когнітивну активність, підвищувати рівень зосередженості та сприяти генерації нових ідей через зміну емоційного стану.

У процесі навчання біології це може реалізовуватися через такі види діяльності:

- створення учнями «музичних моделей» біологічних процесів (наприклад, відтворення ритму серцевої діяльності через музику);
- інтерпретація природних явищ у вигляді музичних образів;
- складання асоціативних історій до музики, пов’язаних із темами біології;
- проєктна діяльність із використанням музичних фрагментів як емоційного тла навчального матеріалу.

Такі методи стимулюють дивергентне мислення, оскільки учні змушені знаходити різні способи інтерпретації одного й того самого навчального матеріалу. Це сприяє формуванню гнучкого інтелекту та розвитку здатності до перенесення знань у нові ситуації.

Психолого-педагогічні механізми впливу музики. Вплив музики на когнітивний розвиток учнів у процесі навчання біології можна пояснити через кілька механізмів. По-перше, музика підвищує емоційний тонус і мотивацію до навчання, що створює сприятливі умови для засвоєння складного матеріалу [6]. По-друге, вона активізує роботу пам’яті та уваги, що є необхідним для розуміння біологічних закономірностей. По-третє, музика сприяє формуванню так званого «фону когнітивної активності», коли учень перебуває у стані оптимального емоційного збудження, що позитивно впливає на творчі процеси. Дослідження також показують, що емоційні реакції, викликані музикою,

можуть опосередковувати вплив на креативне мислення, підсилюючи здатність до генерації нових ідей [12].

Музика як засіб інтеграції природничих і мистецьких знань.

Інтеграція музики у навчання біології відповідає сучасним тенденціям STEM-освіти, де мистецтво розглядається як важливий компонент формування цілісного мислення. Такий підхід сприяє подоланню фрагментарності знань і забезпечує формування міждисциплінарних зв'язків.

Зокрема, під час вивчення тем «Екосистеми», «Еволюція», «Будова клітини» або «Нервова система» музичні фрагменти можуть використовуватися як засіб емоційного занурення, що дозволяє учням краще усвідомлювати складні процеси через образні аналогії.

Роль учителя у формуванні творчого середовища. Учитель у цьому процесі виконує роль організатора творчого освітнього середовища, який створює умови для активізації уяви та креативності учнів. Важливим є використання методів проблемного навчання, асоціативних завдань, інтерактивних технологій та проєктної діяльності [21].

Особливо ефективним є підхід, за якого учень виступає не пасивним споживачем знань, а активним дослідником і творцем навчального матеріалу. У такому випадку музика стає не лише фоном, а повноцінним інструментом пізнання [20].

Таким чином, використання музики у процесі вивчення біології є ефективним засобом розвитку уяви та креативності учнів. Вона сприяє формуванню образного мислення, активізації когнітивних процесів, підвищенню мотивації до навчання та розвитку творчих здібностей.

Інтеграція музики в природничі дисципліни дозволяє створити інноваційне освітнє середовище, яке забезпечує гармонійний розвиток особистості та формування ключових компетентностей сучасного учня.

2.4 Методичні рекомендації щодо використання музики на уроках біології

Практична реалізація музики як засобу розвитку уяви та креативності учнів у процесі навчання біології потребує науково обґрунтованого методичного підходу. Ефективність такого впровадження залежить від чіткої дидактичної мети, добору музичного матеріалу, вікових особливостей учнів та етапу уроку, на якому використовується музика [17, 20, 21].

Загальні дидактичні принципи використання музики. Під час інтеграції музичних елементів у структуру уроку біології доцільно дотримуватися таких принципів:

- Принцип цілеспрямованості – музика повинна відповідати навчальній меті (наприклад, формування образного уявлення про процеси в клітині або екосистемі).
- Принцип емоційної доцільності – музичний супровід має підсилювати емоційне сприйняття біологічного матеріалу, а не відволікати від нього.
- Принцип вікової відповідності – добір музичних фрагментів здійснюється з урахуванням психоемоційних особливостей учнів середньої та старшої школи [3].
- Принцип інтегративності – поєднання біологічного змісту з художньо-естетичними засобами для формування цілісного сприйняття явищ природи.

Етапи уроку біології з використанням музики. Музика може ефективно використовуватися на різних етапах уроку:

1. Мотиваційно-організаційний етап

На початку уроку музичний фрагмент використовується для створення емоційного настрою та мотивації навчальної діяльності. Наприклад, під час вивчення теми «Екосистеми» може використовуватися спокійна природна музика, що налаштовує на сприйняття природного середовища.

2. Етап актуалізації знань

Музика використовується як стимул для асоціативного мислення. Учням пропонується прослухати фрагмент і визначити, з якими біологічними процесами він асоціюється (наприклад, ритмічна музика – серцебиття, циркуляція крові).

3. Етап вивчення нового матеріалу

Музичні фрагменти можуть супроводжувати пояснення складних біологічних процесів (клітинний поділ, фотосинтез, передача нервового імпульсу), що сприяє формуванню образного уявлення [21].

4. Етап закріплення знань

Учням пропонується створити власні асоціації або короткі творчі завдання на основі музики (наприклад, описати «музику клітини» або «музику екосистеми»)

5. Рефлексивний етап Музика використовується для емоційного підсумку уроку, сприяючи усвідомленню засвоєного матеріалу та формуванню позитивного ставлення до навчання.

Для підвищення ефективності розвитку уяви та креативності доцільно застосовувати такі прийоми:

- **Музично-біологічні асоціації** – учні визначають біологічні процеси, які відповідають характеру музики.
- **«Озвучення біології»** – створення учнями ритмічних моделей процесів (наприклад, поділ клітини, робота серця).
- **Музичне моделювання** – побудова умовних музичних схем біологічних явищ.
- **Творчі міні-проєкти** – створення презентацій або відео з музичним супроводом на біологічну тематику.
- **Метод емоційного занурення** – використання музики для створення ефекту присутності в природному середовищі [2; 6].

Рекомендації щодо добору музичного матеріалу

Ефективність впливу музики значною мірою залежить від її правильного добору:

- перевагу слід надавати інструментальній музиці без текстового навантаження;
- темп і характер музики мають відповідати змісту біологічного явища;
- доцільно використовувати класичну музику, природні звуки та сучасні ембієнт-композиції;
- не рекомендується застосовувати надто емоційно насичену або агресивну музику, яка може відволікати учнів [9].

Систематичне використання музики на уроках біології забезпечує:

- розвиток образного мислення та уяви;
- підвищення рівня навчальної мотивації;
- формування креативного підходу до розв’язання навчальних завдань;
- покращення емоційного сприйняття біологічного матеріалу;
- розвиток міжпредметних зв’язків і цілісного наукового світогляду [18].

РОЗДІЛ 3
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ КОГНІТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ЗАСОБАМИ МУЗИКИ

3.1 Організація та етапи педагогічного дослідження

Педагогічне дослідження є ключовим методом науково-дослідної роботи, що дозволяє перевірити ефективність запропонованих педагогічних умов, методів і засобів впливу на розвиток когнітивних здібностей здобувачів середньої освіти. У межах кваліфікаційної роботи педагогічне дослідження було спрямовано на виявлення впливу музики як дидактичного засобу на розвиток уяви, уваги, пам’яті та креативного мислення учнів у процесі навчальної діяльності [20].

Організація педагогічного дослідження здійснювалася відповідно до загальноприйнятих вимог, що передбачають поетапність, системність, контрольованість умов та порівняння результатів експериментальної і контрольної груп. Дослідження базувалося на принципах об’єктивності, валідності та повторюваності результатів.

Метою педагогічного дослідження було теоретичне обґрунтування та практична перевірка ефективності використання музики як засобу розвитку когнітивних здібностей учнів.

Завдання експерименту передбачали:

- визначення вихідного рівня когнітивного розвитку учнів;
- впровадження музичних методик у навчальний процес;
- оцінювання динаміки змін у розвитку уваги, пам’яті, уяви та креативності;
- порівняння результатів експериментальної та контрольної груп.

Гіпотеза дослідження полягала в припущенні, що систематичне використання музики в освітньому процесі сприятиме підвищенню рівня

когнітивних здібностей учнів, зокрема розвитку образного мислення, концентрації уваги та творчої активності [20].

Експериментальне дослідження проводилося на базі Дмитрушківського ліцею Дмитрушківської сільської ради Уманського району Черкаської області. У ньому взяли участь учні 10 класів, які були поділені на дві групи: експериментальну (21 здобувач) та контрольну (20 здобувачів).

- **Експериментальна група** навчалася із систематичним використанням музичних засобів (музичний супровід, асоціативні завдання, музично-творчі вправи).
- **Контрольна група** навчалася за традиційною методикою без цілеспрямованого використання музики як дидактичного засобу.

Педагогічний експеримент здійснювався у три взаємопов’язані етапи: констатувальний, формувальний та контрольний.

На констатувальному етапі здійснювалося первинне діагностування рівня розвитку когнітивних здібностей учнів. Основна увага приділялася таким показникам, як:

- рівень концентрації та стійкості уваги;
- обсяг та точність пам’яті;
- розвиток уяви;
- рівень креативного мислення.

Для діагностики використовувалися педагогічні спостереження, тестові завдання, а також елементи психодіагностичних методик, адаптованих до шкільного віку [16]. Отримані результати дали змогу визначити початковий рівень сформованості досліджуваних когнітивних процесів та забезпечили основу для подальшого порівняльного аналізу.

Формувальний етап був основним у структурі експерименту та передбачав впровадження розробленої системи використання музики в навчальному процесі. В експериментальній групі застосовувалися такі педагогічні засоби:

- музичний супровід навчального матеріалу;
- музично-асоціативні вправи;
- завдання на створення образів під музику;
- елементи музичної імпровізації;
- інтегровані завдання (біологія + музика).

Застосування музики здійснювалося на різних етапах уроку: мотиваційному, пізнавальному та рефлексивному. Особлива увага приділялася створенню емоційно сприятливого навчального середовища, що є важливою умовою активізації когнітивних процесів учнів [20].

У контрольній групі навчання здійснювалося за традиційною методикою без використання спеціально організованого музичного впливу.

Контрольний етап передбачав повторну діагностику рівня когнітивного розвитку учнів обох груп. Метою цього етапу було визначення ефективності впроваджених педагогічних умов та виявлення динаміки змін у когнітивній сфері.

Отримані результати порівнювалися з даними констатувального етапу, що дозволило встановити ступінь впливу музики на розвиток уваги, пам’яті, уяви та креативного мислення. Аналіз здійснювався шляхом порівняння середніх показників експериментальної та контрольної груп (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Група	Кількість учнів	До експерименту (середній бал)	Після експерименту (середній бал)
Експериментальна	21	5,8	8,1
Контрольна	20	5,7	6,2

Аналіз даних, отриманих у ході педагогічного експерименту, свідчить про позитивну динаміку розвитку когнітивних показників у обох групах, однак її інтенсивність суттєво відрізняється.

У контрольній групі спостерігається незначне зростання середнього показника (з 5,7 до 6,2 бала), що може бути пояснено природним віковим розвитком учнів та традиційним навчальним процесом без спеціально організованого музичного впливу.

Водночас в експериментальній групі зафіксовано суттєве підвищення результатів (з 5,8 до 8,1 бала), що свідчить про ефективність систематичного використання музики як засобу активізації когнітивних процесів. Особливо помітним є розвиток таких компонентів, як уява, креативне мислення та здатність до асоціативного опрацювання навчального матеріалу.

Отримані результати підтверджують, що музичний супровід та музично-творчі завдання позитивно впливають на когнітивний розвиток учнів і можуть бути ефективно інтегровані у навчання для підвищення його результативності.

3.2 Дослідження рівня концентрації уваги та швидкості переробки інформації.

Для дослідження рівня концентрації уваги та швидкості переробки інформації було використано популярну музику як експериментальний чинник впливу, зокрема популярну українську композицію з емоційним і ритмічним впливом, наприклад: Kalush Orchestra – «Stefania», а також психодіагностичну методику «Проба Бурдона» [16].

Сутність методики полягає у виконанні тестового завдання, представленого у вигляді таблиці розміром 40×40 клітинок, заповнених літерами англійського алфавіту. Загальна кількість символів у таблиці становить 1600 (Додаток А).

Учасникам дослідження було запропоновано послідовно переглядати кожен рядок таблиці та знаходити визначені літери, які розташовувалися

першими у рядку і були позначені іншим кольором. На виконання завдання відводилося 5 хвилин. Варто зазначити, що під час кожного нового проходження тесту розташування букв автоматично змінювалося, що дозволяло уникнути ефекту запам’ятовування.

Отримані результати дали можливість визначити показники концентрації уваги, стійкості та швидкості обробки інформації. Розраховані показники за методикою Бурдона, а також їх середні арифметичні значення для дослідної групи подано у таблиці 3.2

Таблиця 3.2

Результати виконання методики «Проба Бурдона» за умов впливу поп-музичного супроводу «Мовчати»

Критерії	Контрольні значення	Контрольна група	Експериментальна група (*з музичним супроводом*)
Кількість символів у тесті	1600	1600	1600
Час виконання завдання, с (с)	300	308	**303**
Кількість правильно позначених символів	130	87	**106**
Загальна кількість цільових символів	135	135	135
Кількість помилкових виборів	5	9	**3**
Кількість опрацьованих рядків	42	42	42
Фактично опрацьовані рядки	42	31	**36**
Швидкість виконання (символів/с)	5,6	5,46	**5,58**
Коефіцієнт точності виконання	1,0	0,70	**0,86**
Показник переключення уваги	0,00	14,20	14,2

Продовження табл. 3.2

Індекс розумової продуктивності	1600	1175	**1412**
Рівень розумової продуктивності, символів/с	5,0	3,53	**4,75**
Рівень концентрації уваги, %	**96**	**71**	**93**
Показник швидкості обробки інформації	**1,5**	**1,06**	**1,43**

Отримані в ході дослідження дані дозволяють проаналізувати вплив музичного супроводу (поп-музика «Мовчати») на показники концентрації уваги та швидкості обробки інформації у здобувачів загальної середньої освіти.

Порівняння результатів контрольної групи та групи з музичним супроводом свідчить про помітні зміни в основних когнітивних показниках.

Передусім слід відзначити підвищення швидкості виконання завдання. У контрольній серії показник становив 5,46 символів/с, тоді як за умов музичного супроводу він зріс до 5,58 символів/с. Це свідчить про незначне, але стабільне покращення темпу обробки інформації під впливом музики.

Більш виражені зміни спостерігаються у показниках точності виконання завдання. Коефіцієнт точності підвищився з 0,70 у контрольній серії до 0,86 у серії з музикою. Одночасно кількість помилкових виборів зменшилася з 9 до 3, що свідчить про зниження рівня неуважності та покращення концентрації під час виконання завдання.

Показник кількості правильно позначених символів також демонструє позитивну динаміку: у контрольній серії він становив 87, тоді як за умов музичного супроводу зріс до 106. Це підтверджує підвищення ефективності обробки візуальної інформації.

Значущі зміни зафіксовано і щодо рівня концентрації уваги. У контрольній групі він становив 71%, тоді як у музичному експерименті зріс до 93%. Така різниця свідчить про суттєве покращення здатності до зосередження та утримання уваги на виконанні однотипного завдання.

Рівень розумової продуктивності також зріс із 3,53 символів/с у контрольній серії до 4,75 символів/с у серії з музичним супроводом. Це вказує на підвищення ефективності когнітивної обробки інформації в умовах музичного впливу.

Водночас показник переключення уваги залишився однаковим у контрольній та експериментальній серіях (14,2), що може свідчити про те, що музичний супровід не вплинув істотно на здатність швидко змінювати фокус уваги, але більше позначився на стійкості та точності виконання завдання.

Індекс розумової продуктивності також зріс із 1175 до 1412, що узагальнено підтверджує підвищення загальної ефективності когнітивної діяльності під впливом музичного супроводу.

Отже, отримані результати дозволяють зробити висновок, що використання поп-музики під час виконання когнітивного завдання позитивно впливає на такі показники, як концентрація уваги, точність виконання та швидкість обробки інформації. Найбільш виражений ефект спостерігається саме у зниженні кількості помилок та підвищенні рівня концентрації, що може свідчити про активізуючий вплив музики на пізнавальну діяльність учнів.

Водночас отримані дані не демонструють значного впливу на здатність до переключення уваги, що вказує на вибірковий характер впливу музичного супроводу на когнітивні процеси.

Таким чином, результати дослідження підтверджують доцільність використання музичного супроводу як допоміжного засобу активізації когнітивної сфери здобувачів освіти в умовах навчальної діяльності.

Для визначення рівня музичної культури та з’ясування музичних уподобань учасників дослідження було організовано діагностичне анкетування щодо музичних вподобань респондентів (Додаток Б).

Аналіз результатів анкетування. Отримані результати свідчать про високий рівень залученості учнів до музичної культури. Переважна більшість респондентів (82%) зазначили, що слухають музику регулярном (рис. 3.1). Це вказує на те, що музика займає важливе місце у повсякденному житті старшокласників та є невід’ємною складовою їхнього дозвілля, емоційного стану й навчальної діяльності.

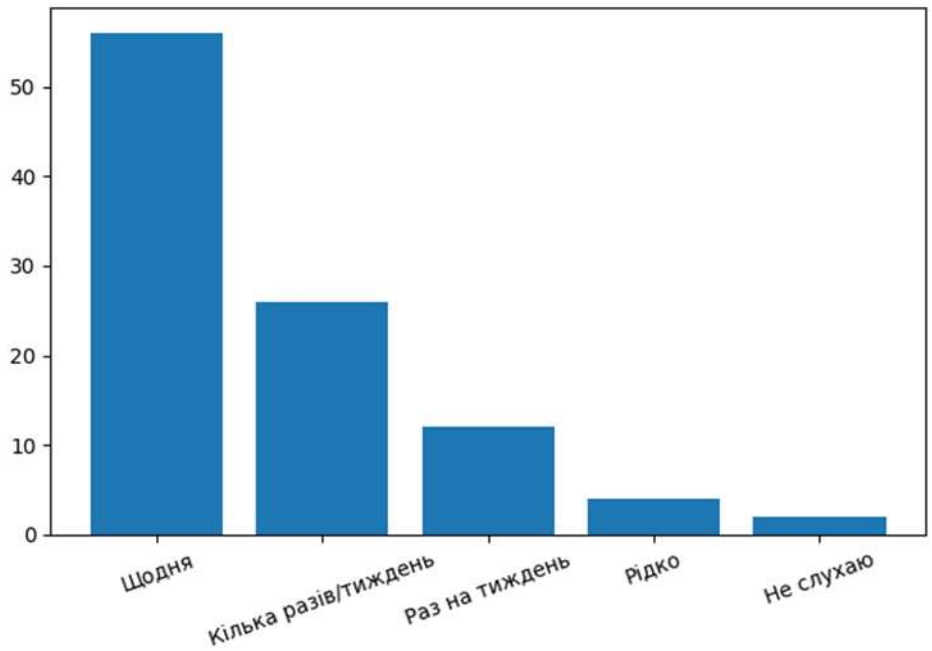


Рис.3.1 Частота прослуховування музики (%)

Регулярне прослуховування музики може бути пов’язане з потребою учнів у психологічному розвантаженні, покращенні настрою, самовираженні та підтриманні емоційного комфорту. Водночас часте використання музичного супроводу під час виконання різних видів діяльності свідчить про її

потенційний вплив на когнітивні процеси, зокрема увагу, пам’ять та працездатність.

Невелика частина опитаних слухає музику рідко, що може пояснюватися індивідуальними особливостями сприйняття, різними інтересами або специфікою навчальної діяльності.

Таким чином, результати підтверджують актуальність дослідження впливу музики на когнітивні функції учнівської молоді, оскільки музичне середовище є постійним фактором їхнього життя.

Аналіз музичних уподобань показав, що серед учнів найбільшою популярністю користуються сучасні музичні жанри. Зокрема, поп-музику обрали 62% респондентів, а рок-музику – 41%. Такі результати свідчать про орієнтацію молоді на емоційно насичену, ритмічну та доступну для сприйняття музику (рис. 3.2).

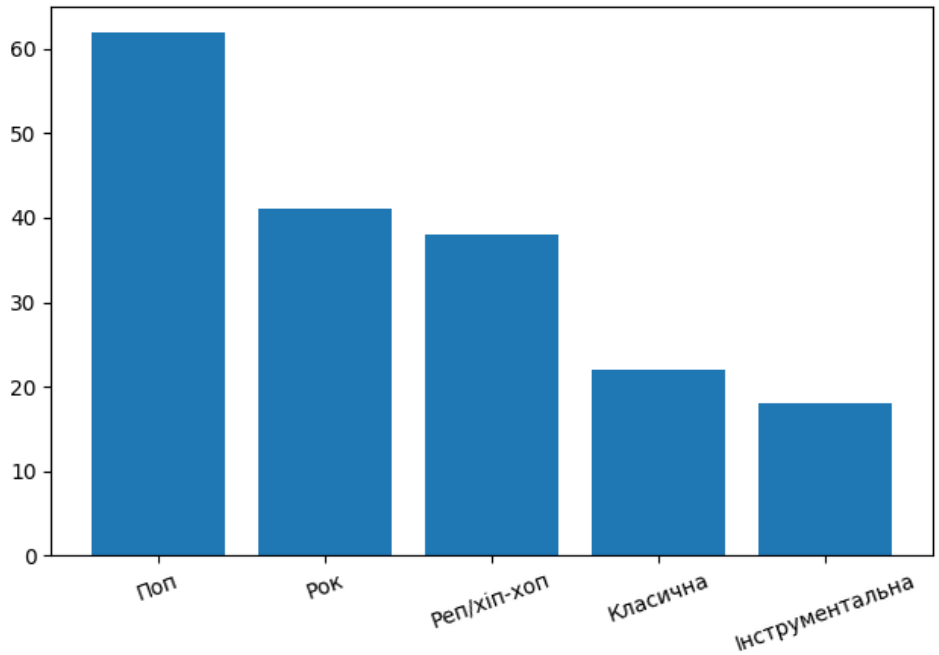


Рис.3.2 Улюблені музичні жанри (%)

Популярність поп-музики можна пояснити її широким поширенням у соціальних мережах, на музичних платформах та в медіапросторі. Цей жанр характеризується легкою мелодійністю, простотою сприйняття та емоційною виразністю, що робить його привабливим для підлітків.

Рок-музика також займає важливе місце серед музичних вподобань учнів. Її популярність може бути пов’язана з вираженою емоційністю, динамічністю та можливістю емоційного самовираження через музику.

Водночас менш популярними виявилися класична та інструментальна музика, що може свідчити про недостатню популяризацію цих жанрів серед сучасної молоді. Проте саме такі музичні напрями, за даними психологічних досліджень, часто мають позитивний вплив на концентрацію уваги, емоційний стан і розумову працездатність.

Отже, музичні вподобання учнів переважно орієнтовані на сучасні жанри, які виконують не лише розважальну, а й емоційно-регулятивну функцію.

Результати дослідження показали, що значна частина учнів відзначає вплив музики на навчальну діяльність. Більшість респондентів (46%) вказали, що музика допомагає їм краще зосереджуватися, створює комфортну атмосферу під час виконання завдань та сприяє підвищенню працездатності (рис. 3.3).

Такі результати можуть свідчити про те, що правильно підібраний музичний супровід здатний позитивно впливати на емоційний стан учнів, знижувати рівень напруження та підтримувати мотивацію до навчання. Особливо це стосується спокійної інструментальної або помірно ритмічної музики, яка не перевантажує увагу.

Разом із тим частина респондентів зазначила, що музика може відволікати від навчання. Це пояснюється тим, що динамічні композиції або музика з текстом здатні переключати увагу, ускладнювати процес запам’ятовування та знижувати ефективність виконання інтелектуальних завдань.

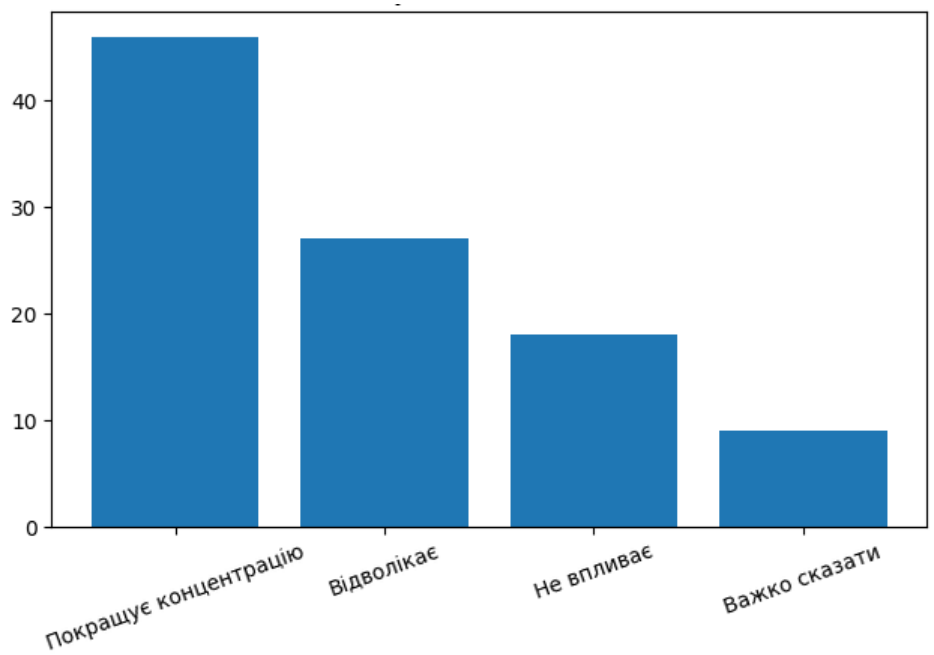


Рис 3.3 Вплив музики на навчання

Таким чином, результати анкетування підтверджують неоднозначний характер впливу музики на навчальну діяльність. Ефективність музичного супроводу значною мірою залежить від індивідуальних особливостей учнів, типу музики та характеру виконуваної діяльності.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне обґрунтування та експериментальне дослідження розвитку когнітивних здібностей здобувачів загальної середньої освіти засобами музики. Отримані результати дозволяють сформулювати такі узагальнені висновки.

У процесі аналізу літературних джерел встановлено, що когнітивні здібності є складним інтегрованим утворенням, яке охоплює основні пізнавальні процеси: увагу, пам’ять, мислення та уяву. Виявлено, що у науковій літературі немає єдиного підходу до трактування цього поняття, однак більшість дослідників розглядають його як систему психічних механізмів, що забезпечують ефективність навчальної та пізнавальної діяльності.

Теоретично доведено, що музика є дієвим засобом розвитку когнітивної сфери учнів. Вона позитивно впливає на концентрацію уваги, активізує різні види пам’яті, стимулює аналітичне та образне мислення, сприяє розвитку уяви та креативності, а також підвищує навчальну мотивацію. Музичне сприймання розглядається як активний інтелектуально-емоційний процес, що потребує розумової обробки інформації.

Встановлено, що ефективність використання музики залежить від дотримання комплексу педагогічних умов: створення позитивного емоційного середовища, систематичного залучення учнів до музичної діяльності, врахування вікових особливостей, інтеграції з іншими навчальними предметами та використання інтерактивних технологій.

Розроблено методичну систему використання музики в освітньому процесі (музично-ритмічні вправи, асоціативні завдання, творчі проєкти, інтегровані завдання з біології), що забезпечує комплексний вплив на когнітивний розвиток учнів.

Експериментально підтверджено ефективність запропонованої методики.

За результатами педагогічного дослідження встановлено, що середній показник когнітивного розвитку в експериментальній групі зріс з 5,8 до 8,1 бала, тоді як у контрольній групі – лише з 5,7 до 6,2 бала. Отже, різниця у експериментальній групі становить +2,3 бала, що у 3–4 рази перевищує динаміку контрольної групи (+0,5 бала).

Дані методики «Проба Бурдона» також засвідчили суттєвий позитивний вплив музичного супроводу на когнітивні процеси. Зокрема:

- рівень концентрації уваги зріс з 71% (контрольна група) до 93% (експериментальна група);
- кількість правильно позначених символів збільшилася з 87 до 106;
- кількість помилок зменшилася з 9 до 3;
- коефіцієнт точності виконання підвищився з 0,70 до 0,86;
- рівень розумової продуктивності зріс з 3,53 до 4,75 символів/с;
- індекс розумової продуктивності підвищився з 1175 до 1412.

Отримані результати свідчать про покращення швидкості обробки інформації: у контрольній серії показник становив 5,46 символів/с, тоді як у серії з музичним супроводом – 5,58 символів/с. При цьому час виконання завдання зменшився з 308 до 303 секунд, що також вказує на підвищення ефективності роботи.

Аналіз анкетування показав, що 82% учнів регулярно слухають музику, що підтверджує її значну роль у повсякденному житті старшокласників. Серед музичних вподобань переважають поп-музика (62%) та рок-музика (41%). Водночас 46% респондентів зазначили, що музика допомагає їм краще зосереджуватися під час навчання, тоді як частина учнів вказала на можливий відволікаючий ефект музики.

Отже, результати дослідження підтверджують гіпотезу про те, що систематичне використання музики в освітньому процесі сприяє підвищенню

рівня когнітивних здібностей учнів, зокрема розвитку уваги, пам’яті, уяви та креативного мислення.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні впливу різних музичних жанрів на когнітивні процеси, а також у розробці цифрових та інтерактивних технологій музичного супроводу для використання в освітньому процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник. Київ : Либідь, 2008. 548 с.
2. Виготський Л. С. Мислення і мовлення. Київ : Педагогічна думка, 1999. 304 с.
3. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / Скрипченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчук З.В., Лисянська Т. та ін. Київ : Просвіта, 2001. 416 с.
4. Войцеховська О. Соціально-психологічна концепція когнітивного розвитку молодших школярів. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2012. № 5. С. 158–166.
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
6. Єльчанінова Т.М. Розвиток уваги першокласників у період адаптації до навчання : автореф. дис. … канд. психол. наук : 19.00.07. Харківський нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Х., 2011. 20 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe? (дата звернення: 10.10.2025).
7. Козир А. В. Професійна підготовка вчителя музичного мистецтва. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 312 с.
8. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ : Радянська школа, 1989. 608 с.
9. Котова, О. В., Суханова, Г. П. Взаємодія музики і здоров’я як чинник фізичного розвитку дітей. *Актуальні проблеми фізичного виховання студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 10-11 квітня 2014 року). Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, 2014. С. 252-257.

10. Кравченко В.І., Чернінський А.О., Макарчук М.Ю. Методичні рекомендації до практичних занять з психофізіології для студентів біологічних факультетів спеціальності «фізіологія людини і тварин». К. : ООО «Геопринт», 2010. 74 с.
11. Ляшенко О. І. Концепція Нової української школи. Енциклопедія освіти. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739493/1/NUS_2021 (дата звернення: 03.01.2026).
12. Максименко С. Д. Теорія специфічних рушіїв розвитку Г. С. Костюка . *Проблеми сучасної психології*. 2015. Вип. 27. С. 7-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2015_27_3 (дата звернення: 03.02.2026).
13. Максименко С.Д. Загальна психологія : навч. посібн. Київ : «Центр навчальної літератури», 2004. 272 с.
14. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика. Київ : Промінь, 2006. 240 с.
15. Масол Л. М. Мистецтво. 10–11 класи : підручник. Київ : Генеза, 2018. 256 с. Ростовський О. Я. Методика викладання музичного мистецтва в школі. Київ : Освіта, 2007. 256 с.
16. Москальова А.С., Москальов М.В. Методи психодіагностики в навчально-виховному процесі : навч. посібник. Київ, 2014. 360 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/7621/ (дата звернення: 18.11.2025).
17. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Київ : МОН України, 2016.
18. Олексюк О. М. Музична педагогіка. Київ : КНУКіМ, 2006. 188 с.
19. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
20. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.

21. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ : А.П.Н., 2002. 136 с.
22. Ренке, С. (2019). Проблема зв'язку навчання й когнітивного розвитку. *Проблеми сучасної психології*, (3). URL: https://doi.org/10.32626/2227-6246.2009-3.%p (дата звернення: 21.12.2025).
23. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька. Київ : ІПППО АПН України, 2002. 272 с.
24. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти. Київ : Грамота, 2012. 504 с.
25. Савченко О. Я., Якименко С. І. Методика навчання і виховання учнів. Київ : Педагогічна думка, 2013.
26. Савченко Т. Л. Сучасні напрямки дослідження уваги – психофізіологічні аспекти, теорії функціонування і розвиток властивостей. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2019. Вип. 19. С. 19-208.
27. Сисоєва С. О. Педагогічні технології розвитку творчості учнів. Київ : Педагогічна думка, 2005. 320 с.
28. Ткаченко О. Музична педагогіка. Харків, 2019. 154 с.
29. Шевчик Р.В. Дослідження та корекція уваги у підлітків. *Психологія: реальність і перспективи.* 2015. Вип. 4. С. 288-292.
30. Шолохова Н. С. До питання про структуру когнітивних умінь та можливості їх розвитку в учнів 7–8 класів на уроках фізики. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Серія педагогічна. 2005. № 11 С. 98–101.
31. Шолохова Н. С. Розвиток пізнавальної активності учнів. Харків : Основа, 2010. 224 с.
32. Bonneville-Roussy A., Rentfrow P. J., Xu M. K., & Potter J. Music through the ages: Trends in musical engagement and preferences from adolescence through

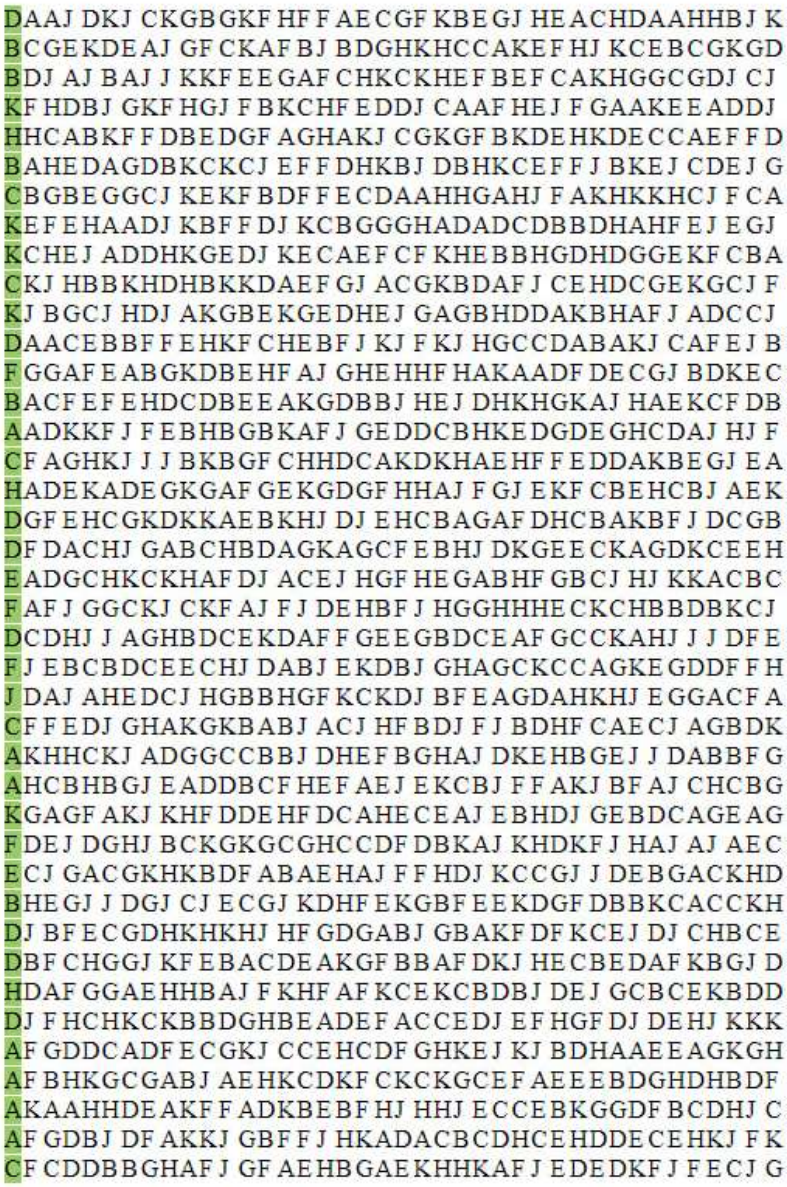
middle adulthood. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2013. *105*(4). 703–717. URL: https://doi.org/10.1037/a0033770 (дата звернення: 11.11.2025).

33. Chamorro-Premuzic T., Fagan, P., & Furnham A. Personality and uses of music as predictors of preferences for music consensually classified as happy, sad, complex, and social. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*. 2010. 4(4). 205–213. URL: https://doi.org/10.1037/a0019210 (дата звернення: 10.01.2026).
34. Stroop J. R. Studies of interference in serial verbal reactions. *Journal of experimental psychology*. 1935. № 18. P. 643–662.
35. Thomas Schäfer, Claudia Mehlhorn. Can personality traits predict musical style preferences? A meta-analysis. *Psychology. Personality and Individual Differences*. 2017. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0191886917303215 (дата звернення: 08.12.2025).

Додатки

Додаток А

Проба Бурдона



Додаток Б

Анкета
Вивчення музичних уподобань респондентів

1. Ваша стать:

□ Жіноча

□ Чоловіча

2. Ваш вік:

□ 14–15 років

□ 16–17 років

□ 18 років і старше

3. Як часто Ви слухаєте музику?

□ Постійно протягом дня

□ Кілька разів на день

□ Кілька разів на тиждень

□ Рідко

4. Скільки часу на день Ви зазвичай слухаєте музику?

□ Менше 30 хвилин

□ 30 хв – 1 година

□ 1–3 години

□ Більше 3 годин

5. Які музичні жанри Вам подобаються найбільше?

(можна обрати кілька варіантів)

□ Поп-музика

□ Рок

□ Реп / хіп-хоп

□ Класична музика

□ Джаз

□ Електронна музика

□ Українська сучасна музика

□ Інструментальна музика

□ Народна музика

□ Інше _____

6. Яку музику Ви найчастіше слухаєте під час навчання?

□ Інструментальну

□ Спокійну музику зі словами

□ Активну / ритмічну музику

□ Не слухаю музику під час навчання

7. Як, на Вашу думку, музика впливає на Вашу увагу та концентрацію?

□ Допомагає зосередитися

□ Не впливає

□ Відволікає

□ Важко відповісти

8. Який тип музики найбільше допомагає Вам зосередитися?

□ Класична

□ Інструментальна

□ Спокійна сучасна музика

□ Звуки природи / ambient

□ Жодна

□ Інше _____

9. Чи змінюється Ваш настрій під впливом музики?

□ Так, значно

□ Іноді

□ Майже не змінюється

□ Ні

10. Для чого Ви найчастіше слухаєте музику?

□ Для відпочинку

□ Для покращення настрою

□ Під час навчання

□ Для мотивації

□ Для зняття стресу

□ Інше _____

11. Через які пристрої Ви найчастіше слухаєте музику?

□ Навушники

□ Телефон

□ Комп’ютер / ноутбук

□ Колонки

□ Інше _____

12. Чи вважаєте Ви, що музика може впливати на когнітивні процеси (увагу, пам’ять, мислення)?

□ Так

□ Частково

□ Ні

□ Важко відповісти

13. Напишіть Вашого улюбленого виконавця або музичну групу:

---

14. Ваші побажання або коментарі щодо музики:
